

LAPS/67/2026, 18.5.2026

## **Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämistä ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi**

**Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunta keskiviikko 20.05.2026  
klo 09.30 / HE 66/2026 vp / Lausuntopyyntö**

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita.

Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esityksen sisältöä yleissopimuksen näkökulmasta.

### **Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista**

- Suomi on sitoutunut YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti varmistamaan jokaiselle lapselle oikeuden nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoukseen tarkoitetuista palveluista. Valtion tulee tunnistaa ja poistaa esteet, mukaan lukien taloudelliset esteet, jotka rajoittavat lasten pääsyä terveyspalvelujen piiriin.
- Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että hallituksen esityksen sekä muiden aiemmin tehtyjen ja vielä tulevien asiakasmaksuihin ja sosiaaliturvaan kohdistuvien muutosten yleisen tason kokonaisvaikutusten lisäksi on tärkeää tarkastella kokonaisvaikutuksia myös eri tilanteissa olevien lasten ja lapsiperheiden kannalta. Vain näin voidaan arvioida, otetaanko lapsen etu huomioon riittävässä määrin ja toteutuuko se lapsen oikeuksien yleissopimuksen edellyttämällä tavalla.
- Hallituksen esityksessä ei perustella sitä, miksi ensihoidosta peritään maksu lapselta, vaikka siihen verrattavat päivystyskäynnit terveyskeskuksessa ja sairaaloiden

poliklinikkakäynnit ovat lapselle maksuttomia. Maksu perittäisiin lapselta silloinkin, kun ensihoitopalveluun ei sisälly ambulanssikuljetusta.

- Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että indeksisidonnaisuuksien muutosten vaikutuksia lapsilta ja heidän huoltajiltaan perittäviin maksuihin seurataan tarkasti.
- Maksun periminen peruuttamattomista ja käyttämättä jääneistä palveluista on joissain tilanteissa perusteltua, mutta lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että hallituksen esityksestä ei esimerkiksi käy ilmi, ketkä jättävät varattuja aikoja peruuttamatta ja käyttämättä. On mahdollista, että varattu käynti jää peruuttamatta useimmin niiltä, joilla elämätilanne on monilla tavoin vaikea syystä tai toisesta. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että lapsen edun mukaista olisi selvittää, minkä vuoksi käynneille ei tulla ja panostaa näiden syiden/ongelmien vähentämiseen.

## Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Hallituksen esityksellä on tarkoitus siirtää vastuu ensihoidon ja ambulanssikuljetuksen rahoituksesta kokonaisuudessaan hyvinvointialueille vuoden 2028 alusta alkaen. Käyttöön otetaan ensihoidon asiakasmaksu, joka peritään silloin, kun ensihoito on tehnyt vähintään hoidon tarpeen arvioinnin. Ensihoitopalveluun sisällyttämättä ambulanssikuljetuksista peritään jatkossa asiakasmaksu. Ensihoidon asiakasmaksu ja ensihoitopalveluun sisällyttämättä ambulanssikuljetuksista perittävä asiakasmaksu kerryttäisivät asiakasmaksukattoa.

Asiakasmaksut sidottaisiin hyvinvointialueindeksiin ja indeksitarkistuksista tulisi jokavuotisia. Asiakkaiden aseman suojaamiseksi ehdotetaan lisäksi, että myös tiettyihin maksukyvyyn mukaan määräytyviin asiakasmaksuihin liittyvät käyttövarat ja tulorajat sidottaisiin hyvinvointialueindeksiin. Käyttämättä ja peruuttamatta jätetyistä sosiaali- ja terveyspalveluista perittävän maksun soveltamisalaa laajennettaisiin koskemaan tiettyjä perheoikeudellisia palveluja sekä lapsen ja vanhemman välisiä valvottuja ja tuettuja tapaamisia.

Esityksen tavoitteena on toteuttaa asiaa koskevaa pääministeri Orpon hallitusohjelman kirjausta parlamentaarisen monikanavarahoitustyöryhmän ehdotuksen mukaisesti sekä uudistuksen toteutukseen liittyviä kehysriihen kirjauksia. Tavoitteena on myös tukea hyvinvointialueiden taloudellisia edellytyksiä turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä osaltaan vahvistaa valtion taloutta.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 24 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltio on sitoutunut siihen, että se pyrkii varmistamaan jokaiselle lapselle oikeuden nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoukseen tarkoitetuista palveluista. YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan palvelut tulee järjestää siten, että niiden määrä, laatu ja toimivuus ovat riittävät, ja että ne ovat koko lapsiväestön saavutettavissa sekä fyysisesti että taloudellisesti. Valtioiden tulee osoittaa, että ne ovat sitoutuneita kaikkien 24 artiklan mukaisten velvollisuuksien toteuttamiseen. Valtioiden tulee tunnistaa ja poistaa esteet, mukaan lukien taloudelliset esteet, jotka rajoittavat lasten pääsyä terveyspalvelujen piiriin.<sup>1</sup> Kaikessa, myös terveydenhuoltoa koskevassa, lapsiin suoraan tai välillisesti kohdistuvassa päätöksenteossa on otettava lapsen etu huomioon ensisijaisena harkintaperusteena (LOS 3.1 artikla).

Lapsiasiavaltuutettu keskittyy lausunnossaan arvioimaan ehdotusten vaikutuksia lapsiin ja lapsiperheisiin. Hallituksen esitykseen sisältyy varsin kattava kuvaus lapsivaikutusten arvioinnista (s. 67–71), joka on myönteistä.

## **Vaikutusten kokonaisarvioinnista**

Hallituskaudella on jo tehty aiempiakin korotuksia asiakasmaksuihin ja huomattavia heikennyksiä sosiaaliturvaan. Julkisen talouden suunnitelmaan vuosille 2027–2030 sisältyy edelleen nyt käsillä olevien muutosten lisäksi myös uusia asiakasmaksuja korottavia esityksiä sekä sosiaaliturvaan kohdistuvia muutoksia.

Lapsiasiavaltuutettu pitää hyvänä, että hallituksen esitykseen sisältyy kohta ”Esityksen yhteisvaikutukset muiden hallituskauden aikaisten uudistushankkeiden kanssa” (s. 75–77), jossa vaikutuksia tunnistetaan sekä myönteiseen että kielteiseen suuntaan. Kohdassa todetaan yhteenvetona, että ehdotettavalla sääntelyllä ei arvioida olevan sellaisia merkittäviä yhteisvaikutuksia, joiden voitaisiin käytettävissä olevan tiedon pohjalta arvioida heikentävän perusoikeutena turvattua oikeutta sosiaaliturvaan. Rahoituksen kestävyysvarmistamisella nähdään olevan väestön yhdenvertaisten ja riittävien palveluiden saatavuutta varmistava vaikutus myös tulevaisuudessa. Toisaalta siinä todetaan, että lyhyellä aikavälillä vaikutukset asiakkaiden maksuihin olisivat keskimäärin suhteellisen pieniä, mutta joidenkin henkilöiden kohdalla muutokset voisivat johtaa merkittävään maksujen kasvuun. Esityksessä esitetään varovainen arvio siitä, miten yksittäistapauksissa esityksen vaikutukset yhdessä hallituskauden aikaisten muiden muutosten kanssa voisivat erityisesti pitkällä aikavälillä osaltaan kasvattaa pienituloisten ja/tai etuuskien varassa elävien asiakkaiden mahdollisesti kohtaamia haasteita

maksuista suoriutumisessa. Heitä kuitenkin suojaisivat maksukatto, maksuhuojennussääntely sekä viimesijassa toimeentuloturva.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että yleisen arvion lisäksi olisi tärkeää tarkastella kokonaisvaikutuksia myös eri tilanteissa olevien lasten ja lapsiperheiden kannalta. Vain näin voidaan arvioida, otetaanko lapsen etu huomioon riittävässä määrin ja toteutuuko se lapsen oikeuksien yleissopimuksen edellyttämällä tavalla.

### **Ensihoidon maksun käyttöönotto**

Ensihoidon maksun käyttöönoton arvioidaan kohdetuvan vain noin viiteen prosenttiin väestöstä (HE, s. 76). Ensihoidon maksuja ja ensihoitopalveluun sisältyvämmien ambulanssikuljetusten maksuja perittäisiin myös lapsilta. Kun ensihoito tekee asiakkaan kotona tai muulla terveydenhuollon yksikön ulkopuolella hoidon tarpeen arvioinnin ja mahdollisesti myös tarvittavat kiireellisimmät hoitotoimenpiteet, on kyse hoidosta, joka on verrattavissa päivystyskäynnillä terveydenhuollon yksikössä annettavaan hoitoon. Ensihoidon maksu sisältää myös korvauksen hoitoon sisältyvästä ambulanssikuljetuksesta. Ensihoidon maksu kerryttäisi jatkossa maksukattoa, joka osin vähentää asiakkaan itse maksettavaa osuutta silloin, kun palvelua joutuu käyttämään usein.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että hallituksen esityksessä ei perustella sitä, miksi ensihoidosta peritään maksu lapselta, vaikka siihen verrattavat päivystyskäynnit terveystieteiden keskuksessa ja sairaaloiden poliklinikkakäynnit ovat lapselle maksuttomia. Esityksestä ei käy ilmi, että asiaa olisi arvioitu lasten kannalta. Ensihoidon ambulanssikuljetuksesta on tähänkin asti peritty maksu pääsääntöisesti myös lapsilta. Nyt ehdotukseen sisältyy kuitenkin mahdollisuus periä maksu silloinkin, kun ensihoitoon ei sisältyisi kuljetusta. Maksun periminen lapselta on silloin ristiriitaista sen kanssa, että maksun perimistä perustellaan sillä, että ensihoito on verrattavissa päivystyskäynnillä annettavaan hoitoon (HE, s. 104).

### **Sosiaali- ja terveydenhuollon maksujen indeksisidonnaisuus**

Lasten terveydenhuolto on monilta osin maksutonta. Siten muutokset asiakasmaksujen indeksisidonnaisuuksiin eivät hallituksen esityksen arvion mukaan vaikuta kovin laajasti lapsiin. Noin viidellä prosentilla tapahtuisi jonkin verran muutosta suuntaan tai toiseen (HE, s. 55, kuvio 3). Hallituksen esityksen mukaan vaikutukset käytännössä olisivat samansuuntaisia kuin uudistuksella ylipäättään, eli uudistuksen voidaan arvioida jonkin verran kasvattavan myös

alaikäisten saamista palveluista heidän huoltajilleen kertyvää maksutaakkaa, ja tämä vaikutus kasvaisi vuosien mittaan.

Indeksimuutokset vaikuttaisivat vammaisten lasten vammaispalvelulain nojalla kodin ulkopuolella järjestettävästä lapsen asumisen tuesta perittävän kuukausimaksun enimmäismäärää. Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan (HE, s. 68), palvelun luonne erityisenä palveluna niille vammaisten lasten perheille, joille kotiin järjestettävä tuki on riittämätöntä, on otettava huomioon. Se edellyttää maksun pysyvän kohtuullisella tasolla pitkälläkin tähtäimellä. Hallituksen esityksestä ei käy tarkemmin ilmi, miten tämä on tarkoitus tulevaisuudessa turvata.

Indeksimuutokset vaikuttavat myös lapsen ja nuoren tuloista perittävään, tiettyjä lastensuojelulain mukaisia palveluja koskevaan enimmäismaksuun. Hallituksen esityksessä todetaan, että lapsia ja nuoria, joiden kohdalla tulot ylittävät enimmäismaksumäärän on vähän ja hyvinvointialueella on lisäksi velvollisuus alentaa sosiaalihuollon maksuja tai jättää ne kokonaan perimättä, jos ne vaarantaisivat alaikäisen tai tämän perheen toimeentulon edellytyksiä. Lisäksi hallituksen esityksen lapsivaikutusten arvioinnin mukaan tulosidonnaisiin asiakasmaksuihin ehdotettujen tulo rajojen ja vähimmäiskäyttövarojen sitominen hyvinvointialueindeksiin voi vaikuttaa edullisesti lapsiin ja lapsiperheisiin. Tosin lasten osalta todetaan, että lapset saavat usein palvelut erityislainsäädännön nojalla, jolloin maksuihin ja maksuttomuuteen vaikuttaa niitä koskeva maksusääntely.

Vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon maksujen indeksisidonnaisuuden muutokset kohdistuvat suoraan vain pieneen osaan lapsiväestöstä, muutoksilla on laajemmin välillisiä vaikutuksia lapsiin heidän huoltajiltaan perittävien maksujen muutosten kautta. Sekä suorat että välilliset vaikutukset kohdistuvat perheisiin, jotka ovat usein heikoimmassa asemassa terveydentilan ja/tai sosioekonomisen tilanteensa vuoksi. Maksujen korotukset näkyvät erityisesti niissä perheissä, joissa palveluja joudutaan käyttämään paljon. Oikeudenmukaisuuden kokemuksen näkökulmasta on huomattava, että lastensuojelun sijaishuollon asiakasmaksut lankeavat lapsen tai huoltajien maksettaviksi silloinkin, kun asianosaiset ovat vastustaneet huostaanottoa.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että indeksimuutosten vaikutuksia lapsilta ja heidän huoltajiltaan perittäviin maksuihin seurataan tarkasti.

Kiinnitämme tässä kohdin vielä huomiota siihen, että hallituksen esityksessä todetaan aiempiin asiakasmaksuihin kohdistuviin päätöksiin viitaten, että esitystä laadittaessa ei ole ollut

käytettävissä tietoja asiakasmaksujen korotuksista seuranneita mahdollisia käyttäytymisvaikutuksia, joten niitä ei ole voitu ottaa huomioon taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa (HE, s. 65). Hallituksen esityksessä viitataan lisäksi (HE, s. 63–64) tutkimustietoon, jonka perusteella tiedetään, että terveydenhuollon asiakasmaksutaso voi vaikuttaa palvelujen käyttöön erityisesti perusterveydenhuollossa ja on myös viitteitä siitä, että pienituloisten palvelujen käyttö voi muuttua muuta väestöä enemmän maksujen muutosten seurauksena. Esityksessä arvioidaan, että muutokset eivät heikennä palveluja ja vaaranna kenenkään oikeutta tarvitsemiinsa sosiaali- ja terveyspalveluihin, mutta toisaalta todetaan myös, että tutkimustietoa ei ole siitä, miten vähenevä palvelujen käyttö vaikuttaa terveyteen.

Lapsiperheiden osalta muutokset voivat tarkoittaa, että heikoimmassa sosioekonomisessa tilanteessa hakeutuvat sosiaali- ja terveydenhuoltoon aiempaa harvemmin, mikä voi johtaa siihen, että huoltajien terveydentila ja perheen tilanne heikkenee. Se puolestaan voi heikentää heidän kykyään huolehtia heidän huollossaan olevien lastensa hyvinvoinnista. Julkisen talouden suunnitelmaan 2027–2030 sisältyvät erikoissairaanhoidon uuden maksut voivat johtaa siihen, että palveluun hakeutuminen vähenee erikoissairaanhoidonkin osalta. Näitä maksuja peritään myös lapsilta. Muutokset voivat johtaa entistä vakavampien terveysongelmien lisääntymiseen. Asiakasmaksukatto ja mahdollisuus huoventaa maksuja toki osaltaan vähentävät tämän riskin toteutumista.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että huolimatta maksukattosäätelystä ja mahdollisuudesta hakea maksun alentamista tai perimättä jättämistä, ulosottoon päätyi vuonna 2025 yli puoli miljoonaa sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä varhaiskasvatuksen asiakasmaksua. SOSTEn mukaan suurin osa on nimenomaan sosiaali- ja terveyspalvelujen maksuja. Asiakasmaksuista annetun lain (734/1992, 11 §) mukaan maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Hyvinvointialueella on velvollisuus antaa tietoa asiakkaalle mahdollisuudesta maksun huoventamiseen. Vuonna 2025 tehdyn selvityksen mukaan asiakasmaksujen alentamiskäytännöt hyvinvointialueilla ovat vaihtelevia ja paikoin alennuksen hakeminen osoittautunut yhtä monimutkaiseksi kuin toimeentulotuen hakeminen.<sup>2</sup> Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että monilla terveydentilaltaan tai muuten sosioekonomisesti heikossa asemassa olevilla lasten vanhemmilla ei ole riittävää kykyä tai voimavaroja ryhtyä hakemaan maksujen huoventamista, silloinkaan, kun he ovat saaneet tiedon mahdollisuudesta huoventamiseen.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että maksujen korotusten vaikutuksia lapsiperheiden huoltajien käyttäytymiseen tutkitaan tarkemmin. Onko esimerkiksi mahdollista, että tieto palvelun maksullisuudesta estää jo palveluun hakeutumisen? Tunnistetaanko, että maksukaton täyttymisen jälkeen palvelusta ei asiakasmaksuja enää sinä vuonna peritä? Kuinka suurelle osalle lapsiperheistä maksut ovat merkittävä taloudellinen rasite ennen kuin maksukatto täyttyy? Miten hyvin tieto mahdollisuudesta hakea asiakasmaksun alentamista tai perimättä jättämistä on huoltajien tiedossa?

### **Käyttämättä ja peruuttamatta jääneiden palvelujen maksun perimisen laajentaminen**

Hyvinvointialue voisi jatkossa periä myös tietyistä perheoikeudellisista käyttämättä jätetyistä palveluista enintään 73,70 euron suuruisen maksun. Maksuja voisi periä seuraavista peruuttamattomista ja käyttämättä jätetyistä palveluista: lapsen huollosta, tapaamisesta tai elatuksesta sopimiseen liittyvät käynnit ja perheasioiden sovittelu, isyyden tai äitiyden selvittämiseen tai vahvistamiseen liittyvät käynnit, adoptioneuvontaan liittyvät käynnit ja lapsen ja vanhemman väliset valvotut tai tuetut tapaamiset. Maksu peritään palvelun varanneelta vanhemmalta tai siltä, jonka palvelun järjestäjä on kutsunut ja joka on osallistumisen vahvistanut. Maksun periminen edellyttää laissa säädetty maksun perimisen yleiset edellytykset sekä palvelukohtaiset edellytykset täyttyvät.

Uusia maksuja peritään lasten vanhemmilta ja/tai huoltajilta, joten ne rasittavat lapsiperheen taloutta ja sitä kautta kohdistuvat myös perheen lasten arkeen. Laissa säädetty edellytykset ja rajoitukset maksujen perimiselle käyttämättä jääneistä palveluista ovat varsin tiukat, joten hallituksen esityksessä arvioidaan, että ne suojaavat asiakkaan asemaa ja vähentää soveltamisalan laajennuksen vaikutuksia kotitalouksiin (HE, s. 57). Nykytilan kuvauksessa (2.1.6.) todetaan, että hyvinvointialueiden välillä ja myös hyvinvointialueiden sisällä on paljon eroja siinä, kuinka paljon peruuttamattomia ja käyttämättä jääneitä palveluja esiintyy. Myös käytännöt maksujen perimisessä vaihtelevat hyvinvointialueilla.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että hallituksen esityksestä (kohdat 2.1.6, 2.2.3. ja 4.2.1.4) ei käy ilmi, ketkä jättävät varattuja aikoja peruuttamatta ja käyttämättä. On mahdollista, että varattu käynti jää peruuttamatta useimmin niiltä, joilla elämätilanne on monilla tavoin vaikea syystä tai toisesta. Esimerkiksi valvottuja ja tuettuja tapaamisia järjestetään silloin, kun lapsen ja vanhemman välinen yhteydenpito katsotaan lapsen edun mukaiseksi, mutta siihen silti liittyy riskitekijöitä, kuten lapsikaappauksen riski tai vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmat.

Nämä ovat esimerkkejä sääntelyssä tarkoitettuja kohtuuttomista tilanteista, jolloin maksuja ei tulisi asiakkaalta periä. Perheoikeudellisissa palveluissa asioidaan hyvin erilaisissa tilanteissa. Perimättä jääneistä käynneistä perittävät maksut voivat useammissa tilanteissa olla perusteltavissa. Näidenkään osalta ei hallituksen esityksessä tosin ole kuvattu tarkemmin palveluja käyttäviä asiakasryhmiä, joten lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointia esityksen tietojen perusteella on jossain määrin vaikeaa. Esityksen perusteella jää epäselväksi millainen tosiasiallinen vaikutus perimisoikeuden laajentamisella tulee olemaan.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että lapsen edun mukaista olisi selvittää, minkä vuoksi käynneille ei tulla, vaikka niitä varataan ja panostaa näiden syiden/ongelmien vähentämiseen.

Jyväskylässä 18.5.2026

Elina Pekkarinen  
lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander  
juristi

---

<sup>1</sup> YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 15 (2013) lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta (24 artikla). CRC/C/GC/15, kohdat 25, 29 ja 74. Yleiskommenttien epäviralliset suomennokset [www.lapsiasia.fi/yleiskommentit](http://www.lapsiasia.fi/yleiskommentit)

<sup>2</sup> Ks. <https://www.soste.fi/uutiset/soste-selvitti-yli-500-000-sosiaali-ja-terveyspalvelujen-seka-varhaiskasvatuksen-asiakasmaksua-ulosottoon-viime-vuonna-hyvinvointialueiden-valilla-isot-erot-ulosotto/> (julkaistu 16.1.2026).